

Az idő sodrában?

Egyetem az idő sodrásában. Kvár 2006. 105 lap

Egyetem az idő sodrásában címmel jelent meg a 2005-ben a Bolyai Társaság szervezésében tartott Bolyai Egyetem Emlékkonferencia előadásait tartalmazó tanulmánykötet.

A konferencia szervezői és résztvevői a Bolyai Tudományegyetem 1945-ös megalapítására és a Bolyai név felvételére emlékeztek. A konferencia azonban túlmutatott a pusztán emlékezésen. A szerkesztő szavaival élve: „a konferencia gondolatát nem annyira a múlt felé való fordulás, mint inkább a jelen egyetemépítési, egyetem-szervezési feladataira való fokozottabb odafigyelés motíválta.” (7.)

A közelmúltban két esemény is ráirányította a magyar egyetemi oktatók figyelmét az egyetemépítési és egyetemszervezési problémákra. Egyik a Babeş–Bolyai Tudományegyetemnek az európai egyetemi oktatási hálózatba való bekapcsolódása, a másik pedig Románia közelgő európai uniós csatlakozása. A probléma ilyen-szerű horizontjában a magyar tagozati struktúrák is fontosnak tartották jövőbeli céljaik megfogalmazását, új stratégiai pontok kijelölését az önállósodás útján. Együttal újra erőre kapott az önálló állami magyar egyetem létrehozásának gondolata.

Az önálló állami magyar egyetem kérdése a romániai magyarság létkérdései közé tartozott és tartozik napjainkban is. A kötetben szereplő tanulmányok ennek a kérdésnek a fontosságára irányítják figyelmünket. Az emlékezés perspektíváján keresztül pedig mondhatni új, kisebbségi tudományi dimenzióba helyezik a problémát, egy szilárd érvrendszer körvonalait kínálva fel az önálló állami magyar egyetem létrehozásának kérdése mellett.

A kötet első tanulmányában – *A Báthory-egyetemtől a Bolyai Egyetemig* – Gaal György történeti szempontból tekintti át a Báthory István erdélyi fejedelem által alapított Báthory-egyetem és a Bolyai Tudományegyetem közötti időszakot. E történet egyik epizódját emeli ki és vizsgálja Egyed Ákos a *Gróf Mikó Imre és az Erdélyi Múzeum-Egyesület szerepe a kolozsvári tudományegyetem megalakulásában* c. tanulmányában. Fontosnak tartja kiemelni a tudományegyetem patrónusának, gróf Mikó Imrének diplomáciai érzékét, de ugyanakkor erőfeszítéseit és áldozatkészségét is, amely az ugyancsak általa létrehozott Erdélyi Múzeum-Egyesülettel együtt elegendő garanciaként szolgált arra, hogy Magyarország akkori második egyeteme kolozsvári székhellyel megalakulhasson. *A Bolyai Tudományegyetem a politika sodrásában* címmel Csetri Elek az egyetem rövid, alig 15 éves történetét vizsgálja a politikai viszonyok nagytőlencséjén keresztül. Szorosan ehhez kapcsolódik Maurer I. Gyula *A Bolyai Egyetem az ünnepi avatásbeszéd tükrében* c. tanulmánya. Maurer Borbély Samu matematikaprofesszor ünnepi avatásbeszédén keresztül reflektál a múltra. Teszi mindezt emlékezve, ugyanakkor kiemelve Borbély jövőbe néző éleslátását is – ami szinte előre jelezte a Bolyai Tudományegyetemre leselkedő veszélyt, annak megszüntetését. Ehhez teszi hozzá tanulmánya végén, hogy

„az erdélyi felsőfokú oktatás létesítése(i) és megszüntetése(i) mindig egy-egy kedvező, illetve kedvezőtlen történelmi, politikai eseményhez kötődött”. (41.)

Gábos Zoltán a *Fizika a Bolyai Tudományegyetemen*, illetve Kerekes Jenő a *Jogász- és közgazdászképzés a Bolyai Tudományegyetemen* c. tanulmányában a Bolyai Tudományegyetem fizika, illetve jogi és közgazdasági karán folyó kutatói-oktatói tevékenységekről számol be. A szerzők kiemelik a bolyaista diákok és tanárok komolyságát és magas fokú szakmai felkészültségét. Az oktatói munka szakszerűségét hangsúlyozza Molnár Jenő is *Tulogdi János, a tudós és a tudománynépszerűsítő* c. munkájában. Tulogdi egyetemi tevékenysége példaszerűen testesíti meg a Bolyai Tudományegyetem akkori tanárainak kutatói-oktatói tevékenységét. Munkáját a tudományszeretet, a tudományos munkához kapcsolódó szigor és a tudás népszerűsítésének tettekre jellemzte. Hasonló tevékenységről győz meg minket minden – a Bolyai Tudományegyetemen oktató – tanár esetében Balázs Sándor *A tudományos munka mérlegének elkészítése 1955-ben, a Bolyai Egyetem születésének tizedik évfordulóján* c. tanulmánya. A tanulmányból kiderül, hogy a Bolyai Tudományegyetem kutatóinak szakmai felkészültsége megfelelt a kor nemzetközi követelményeinek. Mégsem közölte minden kar tudományos kutatásai eredményeit olyan formában, ahogyan azok a kutatás során feltárulkoztak, hanem előbb meg kellett feleltetni az akkori ideológiai követelményeknek, ami az egypártrendszerű román állami vezetés morgórára írható. Ennek ellenére a Bolyai Tudományegyetem fennállásának alig 15 éves időszakát a fejlődés jellemezte. Emellett érvel Péntek János is *A Bolyai Tudományegyetem hatása és példája az anyanyelvű képzésben* c. tanulmányának első felében. Ugyanakkor kiemeli, hogy a Bolyai Tudományegyetem megszüntetése hatalmas érvágásnak számított az akkori magyar nyelvű felsőoktatásban. Ennek hatása főleg a jelenben érezhető. A gyatra tankönyvfördítések, a szegényes szakterminológia bizonyos tudományágakban annak a bizonyítékai, hogy a bolyaista – tudományukat anyanyelvükön elsajátító – nemzedéket egy másik generáció váltotta fel. Olyan generáció, amelynek tagjai már rákényszerültek, hogy bizonyos tantárgyakat az állam nyelvén tanuljanak, tudományágukat az anyanyelvüktől különböző nyelven műveljék. Ennek tudható be bizonyos magyar karok diákjainak létszámbeli apadása is. Hiszen a román állami vezetés gondoskodott arról, hogy a szakismereteket román nyelven elsajátító hallgatók jobban érvényesüljenek a tudományos életben, mint azok a kollégáik, akik a tantárgyakat magyarul tanulták. A diákok és a szülők pedig túl nagy kockázatnak tartják a magyar nyelven való tanulást. Egyesek szerint a magyar nyelven történő tanulásból bizonyos karokon csak hátrány származhat.

Kötetzárási tanulmányában Horváth Andor *Korunk és az antik kultúra* címmel a tudás és hatalom viszonyát az antik kultúra fényében vizsgálja, ezzel mintegy a múlt

horizontjából is felvillantva a tudomány, tudás, oktatás kérdéseit.

Az utolsó tanulmány kivételével a kötetben megjelent munkák a Bolyai Tudományegyetem köré csoportosulnak. Képeket elevenítenek fel a megalakulását megelőző időszakból, ugyanakkor hangsúlyozzák a Bolyai Tudományegyetem jelentőségét és az egyetem megszűnésének tragikumát a romániai magyar nyelvű felsőoktatás számára.

Ezek után úgy tűnhet, hogy a konferencia, illetve a tanulmánykötet jelentősége kimerül az emlékezésben. Jobban odafigyelve a tanulmányok tartalmára, rájövünk, hogy a konferencia és a kötet az emlékezés mozzanatát két irányban is meghaladja. Egyrészt ráirányítja a Babeş-Bolyai Tudományegyetem magyar tagozatán oktató tanárok és az ott tanuló diákok figyelmét az egyetemkutatás, oktatás–kutatás magyar vonatkozású kapcsolatainak a fontosságára. Ilyen értelemben a konferencia és a tanulmánykötet kétségtelenül felhívás-értékű. Másrészt a szokásostól eltérő egyedi próbálkozásként kísérletezik azzal, hogy a tanulmányok az idősíkok egybejátsztatásával túllépjen a múltra visszatekintő nosztalgikus visszaemlékezések hangulatán, és a jövő felé irányítja figyel-

münket. Ebben a kontextusban merül fel a *Hogyan tovább?* kérdése.

Az 1989-es események után újból felcsillan a Bolyai Tudományegyetem újjáalapításának reménye. Ennek szorgalmazói remélték, hogy a fordulat az egyetemi életben is éreztetni fogja hatását, és a Bolyai Tudományegyetem kérdése is rendeződik. Az azóta eltelt 18 év azonban nem adott választ a kérdésre. Maurer I. Gyulának a kötetben szereplő tanulmánya hangsúlyozza a kedvező, illetve kedvezőtlen történelmi és politikai események fontosságát, meghatározó voltát az erdélyi felsőfokú oktatás létesítési és megszüntetési kérdéseiben. Ugyanakkor Romániának az Európai Unióhoz való csatlakozását kedvező alkalomként említi a Bolyai Tudományegyetem újjáalapításának kérdésében, mivel új megvilágításba helyeződhet a romániai magyar felsőoktatás megszervezésének kérdése is. Új lehetőségek adódhatnak, a párbeszéd új sikokra tevédket át.

Jöhet-e még a közeljövőben alkalmasabb idő, mint a mostani? – kérdezzük mi is a kötetben szereplő írások szerzőivel együtt, miközben nap mint nap érezzük, hogy nem annyira az idő, mint inkább a politika az, ami sodor bennünket.

Gergely Péter-Alpár

A kategorikus imperatívusz tankönyve

Ungvári Zrínyi Imre: *Bevezetés az etikába*. Buc. 2006. 250 lap

Filozófiai tanulmányaim alatt sokszor feltevődött a kérdés, hogy hogyan lehet a filozófiát tanítani, elsajátítani. Lehet-e tankönyvből megtanulni, receptszerűen? Akkor nagy általánosságban a nemleges választ fogadtuk el. Ezek a kérdések, kételyek merültek fel bennem, amikor kezembe vettem Ungvári Zrínyi Imre *Bevezetés az etikába* című könyvét, amelyet a szerző már az előszóban a felsőoktatási tankönyvek sorában helyez el, és ezt a kiadó neve is jelzi, hiszen a kötet a bukaresti Tankönyvkiadónál jelent meg. Ezért, az igazat megvallva, némi szkepszissel kezdtem hozzá az elolvasásához. De ebben az esetben pozitív csalódás ért. Ha recept nincs is, mégis van filozófiai hagyomány, vannak különböző filozófiai iskolák, melyek ismerete elengedhetetlen a filozófia műveléséhez. Ekképpen a filozófia oktatásában sem lehet megkerülni az ismertető jelleget, az irányelvek felvázolását, szintézisbe foglalva saját gondolatainkkal. Csak így alakíthatjuk ki a világgal való helyes kapcsolatunkat, viszonyunkat. Ez érvényes a filozófia minden területére, különösen a gyakorlati filozófia ágazataira, jelen esetben az etikára. Az óriási elméleti háttér ellenére mi sem gyakorlatibb filozófiai ágazat, mint az etika.

Minden etikai elméletnek az emberi létezésről szóló számadáson kell alapulnia: mi az ember számára a jó, mi felel meg ennek, melyik életmód áll ehhez legközelebb? Ilyetén értelmezésben minden etika az emberi önmegvalósítás elmélete, hiszen nem mást kutat, mint hogy hogyan lehet megvalósítani azt a sajátos emberi jót, ami az elmélet alapjául szolgál. Ez a könyv ezeket az alapokat

veszi számba, mutatja be, és majdnem mindent felölel, ami az etika gyűjtőszavába belefér.

Lássuk tehát a pró és kontrákat!

Jól megszerkesztett, átfogó, alapos, témakörökre, alponokra lebontott tankönyvről van szó. Minden fejezet végén találunk egy rövid, pontokba szedett összefoglalást. A szerző külön kiragadja a fejezetekből a kulcsfogalmakat, amelyeket fontosnak tart megjegyeztetni, s azok valóban fontosak is. Igen hasznosnak ítéltető meg, hogy Ungvári Zrínyi minden fejezet végére a tárgyalt témakörhöz fűződő kritikákat is illeszt idézet vagy saját értelmezés formájában. Ezt követik az összefoglaló kérdések, feladatok, melyek teret adnak az önreflexiónak, és a beszélgetések alapjául szolgálhatnak szemináriumokon, de azt is felmérhetjük általuk, hogy mennyire értettük meg, látjuk át az éppen aktuális témakört. Helyenként gyakorlati példákkal is él, s így magukkal a gyakorlati erkölcsi problémákkal is szembesülhetünk, különböző élethelyzetekben találhatjuk magunkat, kipróbálhatjuk, hogy képesek vagyunk-e jól dönteni. Ez ugyanakkor némi iskolás ízt ad a tankönyvnek, ami a műfaji sajátosságaiából is szervesen következik, de ebben az esetben korántsem megy a tudományos tartalom rovására.

A formai megszerkesztésen túl a tartalomról csak azt mondhatom, hogy teljes mértékben megfelelő. A könyv elején megtudhatjuk, miért is kellene tanulmányozni az etikát, s a továbbiakban bemutatásra kerül az etika és erkölcsstan egész területe, megfelelő történeti áttekintésekkel és a különböző tudásformák közti elhelyezéssel, előbb általánosabban, majd részletesebben, az ágazati